

Tizenkilenc éves voltam...

19—20 éves lehetett az a két fiú is mellettem, a három órás előadás-son, a Puskin moziban. Miért nézik meg a 19 évesek ezt a filmet? „Nem éltük át a háborút. Tudni akarjuk milyen volt, minden háborús filmet megnézünk.” És a szünetben, egy hatvan körüli nő, ugyanerre a kérdésre, ezt felelte: „Mert benne élttem. Látni akarom, milyennek ábrázolják.”

Több, mint húsz évvel a háború után még mindig így közelítünk azokhoz a filmekhez, amelyeknek a témája a háború. Az, hogy művészi alkotást látunk, hogy a sztori s a figurák a filmíró és a rendező képzeletének a szülöttei, — csak azután jut eszünkbe. A tegnap valóságát, az életünk végéig felejthetetlen, em-

lékké alig szelidülő szörnyű élményeket féljük és keressük ezekben a filmekben. Szinte dokumentarista hűséget kívánunk tőlük, s nehezen túrjuk el a mégoly művészi igény-nyel készült epizódokat, ha azokat nem érezzük hiteleseknek, ha emlé-keink nem rezonálnak rájuk. Ezért könnyű is, ezért nehéz is erről a kimeríthetetlen s az utóbbi évtizedekben talán a legtöbbet variált témáról; a háborúról — filmet csinálni, és újat mondani. Konrad Wolf-nak, a *Tizenkilenc éves voltam* rendezőjének és társírójának, Wolfgang Kohlhaase-nak sikerült. Igaz, a saját élete is „segítette”.

Szüleivel gyerekkorában menekült el a náci Németországból s a győzelmes, Berlin ellen törő szovjet

Jaeki Schwarz (a kép előterében), a film főszereplője

hadsereg tisztjeként tért oda vissza. A film erről szól. Ennek a központi figurának, a kamaszból alig-alig ifjúvá serdült tisztnak élményeit ábrázolja; megrendítő találkozását a hazával, honfitársaival s a rászakadó, olykor erején felüli feladatokkal. Ez a tizenkilenc éves tiszt, — Jaecki Schwarz ragyogó alakítása — emberré, felnőtte még alig érett. Kedvesen suta, bátorságában is felszeg fiú. Az emberi nyomorúságra kamaszos érzékenységgel, az emberi kegyetlenségre a fiatalok vad dühével reagál. Kitűnően megfigyelt részletekkel ábrázolja a rendező fiatal hősenek lelkiállapotát, látásmódját, feldúltságát, itt-ott izgatott meghatottságát. Hiszen ennek a szovjet tisztnak más a Berlin felé vonulás, mint bármelyik bajtársának. Ő a hazájába tért vissza, tőle a németek percenként megkérdezik: „Német vagy?” S míg katonabajtársa Goethe, Schiller, Heine Németországát is

keresi, neki, a németnek kell rádöbbennie, keserűen: ezt a hazát, ezt a Németországot egyelőre nem lehet fellelni.

Konrad Wolf, két évtized távlatából, lehiggadtan, már nem a húsz év előtti, hanem a mai, csöndesebb, józanabb indulatokkal ábrázol. Higgadtsága talán a leginkább a film első felében érvényesül, a Berlin közelében levő Spandau-erődítménybe zárkózott náci és SS tisztekkel való találkozáskor. Hősünk, egy másik szovjet tiszttel együtt parlamenterként, a megadás feltételeit megbeszélendő keresi fel ezt az erődítményt. Először csak a falakon kívül tárgyalnak, aztán, saját kérésükre, beengedik őket a lebocsátott kötélletrán — életükért ekkor már nem felel senki, de ők bíznak a szó, az értelem erejében.

Találkozás a német antifasisztákkal

A film egyik jelenete

S Konrad Wolf ezek között a mindenre elszánt, Führerjükért az utolsó pillanatilag harcoló tisztek között is lát, láttat emberi vonásokat.

Később, a koncentrációs táborból kiszabadult, antifasiszta, megkínzott németek jogosan elkeseredett, boszszút kívánó hajjai ellen is talál érveket, hiszen tudja: a német népnek Hitler pusztulása után is élnie kell. S mintegy ennek a vitának ellenpólusaként tárja elénk a rendező az utolsó, döbbenetes jelenetet, amikor már igazán értelmetlenül dörrennek a lövések, Berlin elesett, a háborúnak vége. Ebben a zűrzavarban már német lö németre. Nem antifasiszta az egyik — csak belefáradt a háborúba, de náci a másik, az aki értelmetlenül gyilkol...

Többször láttunk már filmekben ügyefogyott, ostoba náci tiszteket, — többnyire arra gondoltunk: Bárcsak

ilyenek lettek volna a valóságban! Nos, Konrad Wolf mértékkel, ízléssel, hihetően adagolt humorral nevelteti meg a nézőt: egy német szakaszparancsnok, mit sem sejtve a szovjet csapatok bevonulásáról, békésen ül íróasztala mellett s mikor a 19 éves tiszt és társa belép a szobába, őket kéri meg, hogy „igazolják” őt, telefonon, feletteseinek... Harsány káromkodás ez az igazolás.

Talán csak a fiatal német lány epizódját érezzük túlzottnak. A film hősenek iránta tanúsított megértő emberieségénél valóságosabb a szovjet lány keserű kifakadása. Kár volt ezt a nagyon is érthető, szörnyű emlékekből táplált kemény keserűséget egy érzelmes, nem hihető gesztussal — mégis ad szállást a német lánynak — tompítani.

PONGRÁCZ ZSUZZA